

ESTUDIS SOBRE EL JUDAISME CATALÀ. ANYS 1836-1928

per Jaume Riera i Sans

La sèrie de referències bibliogràfiques i resums que ara publiquem, posa el punt final al projecte anunciat i encetat al primer volum de la nostra revista.

El propòsit d'aquest repertori era, com deia aleshores, disposar d'una relació cronològica completa dels treballs i estudis sobre els jueus catalans que s'havien publicat al nostre país. Vaig començar pel període comprès entre els anys 1970 i 1984, per les raos que allí assenyalava. Continuada la publicació del repertori, al segon volum, amb la relació dels treballs apareguts entre 1929 i 1969, arribem ara a la darrera sèrie, la més reculada, que comprèn les publicacions impreses durant els noranta-tres anys que van de 1836 a 1928. No n'hi ha, de més antigues. Anteriorment a 1836, no trobo que s'hagi imprès al nostre país cap obra que dediqués pàgines seguides, amb títol propi, a exposar els avatars generals o particulars dels jueus catalans.

Hauria fet molt bonic que la bibliografia catalana sobre els jueus s'iniciés amb un estudi d'un autor del segle XVII o XVIII, prestigiós i avalat per una institució de ressonàncies sonores. No ha estat així. La data tan avançada del primer estudi, la seva poquedat i l'escàs relleu del seu autor, són fets irreversibles, i no cal entretenir-nos a lamentar el retard de la historiografia catalana positivista o la inoperància crònica de les Acadèmies i les Universitats. No deu ser només casualitat que l'any d'aparició del primer estudi sobre els jueus sigui el mateix del *Diccionari de Escriutores Catalanes* i de *Los Condes de Barcelona Vindicados*; i no gaire anterior a la creació del primer Museu d'Antiguitats de Barcelo-

na (1844) i al primer volum de la *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón* (1847). En història cultural, ja ho sabem, no hi ha sorpreses ni incoherències. Per això, tampoc no ens fa estrany que tinguin tan poc gruix molts dels treballs relacionats en aquest repertori. De fet, no desentonen gens dins el conjunt general dels estudis històrics publicats al nostre país.

Igual que vaig fer a la sèrie bibliogràfica anterior, quan en un treball es publiquen inscripcions hebraïques, assenyalo el número d'ordre que els correspongué en l'estudi dels professors Cantera i Millàs, aparegut l'any 1956; o n'esmento l'absència, si és aquest el cas. També indico amb l'abreviatura [Sing. 000] el número d'ordre amb què es troba la referència dins el llibre de Robert Singerman, *The Jews in Spain and Portugal: A Bibliography*, New York & London, 1975.

Sobre això cal remarcar, una altra vegada, la incompletesa d'aquest darrer llibre. Potser seria excessiu de retreure al seu autor que desconegui la "Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa", la "Revista la España Regional" o "La Zuda", però no es comprèn que passi per alt alguns articles apareguts en revistes que diu, o sembla, que ha buidat, com són "El Archivo", la "Revista de Gerona" i la "Revista de Ciencias Históricas". Del "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana", n'hi falten set. Sembla prou clar que Singerman va caure en el defecte més comú dels bibliògrafs, que és copiar llistes anteriors sense verificar-les: algunes de les seves entrades, com els núms. 2203, 2204 i 2211, no tenen res a veure amb la història dels jueus. D'altra banda, he de reconèixer que els seus núms. 3347, 3348, (de la pàg. 223, on apareixen amb els números 3447 i 3448 per error), 5021 i 5022, no els he pogut localitzar a les biblioteques públiques de Barcelona, i que els dos darrers ni tan sols figuren al Palau.

REPERTORI BIBLIOGRÀFIC

- 836-01 J.M. DE MAS Y CASAS: *Memoria histórica de los judíos en Manresa. Annex a Ensayos históricos sobre Manresa*. Manresa 1836. 8 pàgines.
[Sing. 829]
- Després de presentar el tema en un to denigrant, descriu un manual notarial del tipus *Liber judeorum*, dels anys 1294-1302, i n'extracta noms i contractes. (Una nova edició, aparentment ampliada, aparegué el 1882).
- 841-01 P. PIFERRER: *Episodio de la historia de los judíos en la antigua Corona de Aragón. Barcelona. Siglo XIV*. Dins *Album pintoresco universal, adornado con exquisitas láminas intercaladas en el texto*. Barcelona 1842, pàgines 155-159, 164-168.
[Sing. 423]

Dedica la primera part a fer literatura amb tòpics sobre la història dels jueus, i la segona a una descripció del call de Barcelona i el seu saqueig el 1391, basant-se en documents de l'Arxiu Municipal i l'Arxiu de la Corona d'Aragó. (Els dos fascicles que comprèn l'episodi, anteriors a la portada i al volum, estan datats el setembre de 1841. Fou reproduït en diverses publicacions posteriors, la més assequible de les quals, potser és el llibre pòstum de 1859.)

- 846-01 ESTEBAN PALUZIE Y CANTALUZELLA: *Paleografía española*. Barcelona 1846. 466 pàgs. Pàgs. 119-120: "Lápidas hebreas".

Reproduceix un dibuix de la inscripció sepulcral (actualment al Museu Municipal de Maó), que diu existent a Mallorca i facilitada per Manuel de Bofarull, i de la inscripció del carrer de Marlet de Barcelona (Cantera-Millás, núm. 225 i 241).

- 847-01 ANTONIO DE BOFARULL: *Guía-Cicerone de Barcelona (...)*. Barcelona 1847. XVII + 270 pàgs. Pàgs. 15-22: "Calle del Call".

Parla de la topografia del call dels jueus, molt per damunt i amb errors greus de localització, i reproduceix una bona part del treball de Pau Piferrer. La segona edició ampliada, de 1855, presenta el text inalterat, en aquest punt.

- 854-01 ANDRÉS-AVELINO PI Y ARIMÓN: *Barcelona Antigua y Moderna, o Descripción de esta ciudad desde su fundación hasta nuestros días*. 2 vols., Barcelona 1854. Vol. II, pàgs. 548-556: "Matanza de Judíos".

Improvisa una història dels jueus a la Península, basant-se en Amador de los Rios, i explica l'avalot de 1391 a partir del Dietari Municipal. Inclou jueus a la llista d'autors barcelonins (pàgs. 258-283), i parla també del call dels jueus (pàgs. 221 i 240 del vol. I).

- 857-01 JUAN DE LA PUERTA VIZCAÍNO: *La sinagoga Balear, o Historia de los judíos de Mallorca*. València 1857, Vol. I. VIII + 161 pàg.

[Sing. 712]

Pamflet que diu narrar la història dels jueus a les Balears, però en realitat es rabeja en els condemnats per la Inquisició del segle XVII, prenent la relació del P. Garau, i reproduint la Reial Cèdula de 1786.

- 858-01 TOMÁS BERTRÁN SOLER: *Vindicación de los mallorquines cristianos de estirpe hebrea*. Un milagro y una mentira. València 1858. 152 pàg.

[Sing. 693]

Refutació de *La sinagoga Balear*, feta amb un lleu vernís de referències històriques i en un to de poca dignitat.

- 859-01 PABLO PIFERRER: *Estudios de crítica. Colección de artículos escogidos*. Barcelona 1859. 212 pàgs. Pàgs. 53-68: "Episodio de la historia de los judíos en la antigua Corona de Aragón".

Reproducció de l'esbós historic publicat per primera vegada, l'any 1841.

- 864-01 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Gerona. Recuerdos históricos: Judíos de esta ciudad*. "El Eco de Gerona", núm. 18, 13 de març 1864, pàgs. 3-6; núm.

19, 15 de març 1864, pàgs. 3-6; núm. 20, 17 de març 1864, pàgs. 3-6; núm. 24, 27 de març 1864, pàgs. 3-5; núm. 26, 31 de març 1864, pàgs. 5-8; núm. 27, 3 d'abril 1864, pàgs. 3-4.

Primer intent de recollir notícies sobre els jueus de Girona. Per al segle XIII es basa en documents ja publicats. Del segle XIV toca solament els avalots de 1391, aportant-hi cartes conservades a l'Arxiu Municipal. Del segle XV comenta algunes ordinacions dels jurats i el decret d'expulsió. Tot el material fou inclòs, amb moltes més notícies, al llibre publicat el 1870.

- 865-01 VÍCTOR BALAGUER: *Las calles de Barcelona*. 2 vols., Barcelona 1865-1866.

Amb motiu de tractar del carrer del Call (pàgs. 163-167), l'Arc dels Jueus (pàg. 570 del vol. I) i Marlet (pàgs. 31-32 del vol. II), recorda l'antiga existència de jueus a la ciutat.

- 868-01 F.A. DE BOAÇA: *Note sur quatre documents en langue hébraïque conservés aux Archives du Département des Pyrénées Orientales*. "Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales" 17, Perpinyà 1868, pàgines 169-202 + 1 facsímil.

[Sing. 25]

Fa un repàs de les restes arqueològiques dels jueus conservades a la regió. Després descriu tres quaderns de comptes de l'aljama de Perpinyà, dels anys 1411-1412, i un testament en hebreu atorgat a Montsó el 1463, amb unes línies o clàusula en català.

- 870-01 JUAN-ANTONIO LLORENTE: *Historia crítica de la Inquisición en España*. 2 vol., Barcelona 1870. XII + 568 + VII, i 579 + IV pàgs.

[Sing. 166]

Cèlebre llibre partidista, com tants d'altres. Essent una història general de la institució, la part que toca directament els nostres estudis no passa més enllà de la pàg. 250 del primer volum.

- 870-02 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Los judíos en Gerona. Colección de noticias históricas referentes a los de esta localidad hasta la época de su expulsión de los dominios españoles*. Girona 1870. VIII + 85 pàgs.

[Sing. 597]

Veritable col·lecció de notícies sobre els jueus de la ciutat, ordenades per dates i comentades retòricament, sense arribar a formar un conjunt coherent ni estructurat. A més dels documents que transcriu en nota, la majoria procedents de l'Arxiu Municipal, en apèndix en publica onze, reials i papals, també conservats en arxius de la ciutat. Presta atenció a les restes arqueològiques, intenta localitzar el call jueu, alguna sinagoga i el cementiri, i transcriu dues làpides (Cantera-Millás, núm. 173 i 174).

- 873-01 MANUEL CARBONERES: *Nomenclátor de las puertas, calles y plazas de Valencia (...)*. València 1873. VIII + 161 pàgs.

Tracta especialment de l'antiga jueria a les pàgs. 14-28, i amb aquest pretext transcriu una sèrie de documents en nota: una ordinació de 1386, deliberacions dels jurats sobre la clausura de la jueria, i les conegudes cartes i relació sobre l'avalot de 1391; més de la remissió reial de 1392.

- 873-02 JOSÉ PLEYÁN DE PORTA: *Apuntes de historia de Lérida*. Lleida 1873. 584 pàgs.

Veritables apunts de lectures d'obres generals, agrupats per capítols sincrònics. Parla expressament de jueus de Lleida a les pàgs. 134-138, 172, 187-188 i 309. Un dels documents de l'Apèndix (pàgs. 565-569) és la concòrdia dels paers amb l'aljama, el 1410.

- 874-01 FIDEL FITA: *Lápidas hebreas de Gerona*. "Revista Histórica Latina" 1, Barcelona 1874, núm. 4, pàgs. 1-5; núm. 8, pàgs. 17-23.

[Sing. 589]

En forma de cartes a E.C. Girbal, descriu més correctament les inscripcions hebraiques ja publicades per aquell i per Ugolinus, i d'altres que les prospeccions fetes al cementiri jueu anava descobrint (Cantera-Millás, núm. 169-176, 185). També publica un document de 1207 que al·ludeix al cementiri dels jueus de Girona.

- 874-02 J.B.: *Cementerios romanos y hebraicos de Monjuich de Barcelona*. "Revista Histórica Latina" 1, Barcelona 1874, núm. 7, pàg. 29.

Simple notícia del descobriment de sepulcres d'època romana al peu de Montjuïc. Ignoro a qui corresponen les inicials.

- 874-03 JOSEPH FITER E INGLÈS: *Montjuich*. "La Rondalla" 1, Barcelona 1874, pàgs. 34-35.

Dóna la traducció de cinc inscripcions sepulcralcs de Montjuïc, feta pel P. Fidel Fita, i parla de tres més. Comenta, amb poc encert, la inscripció del carrer de Marlet. No en transcriu cap en lletres hebrees.

- 875-01 ANDREU BALAGUER Y MERINO: *Bans sobre'ls juheus de Barcelona*. "La Bandera Catalana", Barcelona 1875, pàgs. 42-43.

Publica una ordinació dels consellers de Barcelona, de 1302, sobre els jueus.

- 875-02 JOSÉ RULLÁN: *Historia de Sóller en sus relaciones con la general de Mallorca*. Tomo I, Palma 1875. V + 972 pàg. Pàgs. 409-436: "Saqueo del Call".

Fa unes pinzellades sobre la situació social de Mallorca, i extracta alguns documents molt importants sobre la revolta de l'estiu de 1391 i el saqueig del call. Entre els documents transcrits a l'Apèndix, n'hi ha dos corresponents al capítol sobre jueus: el núm. 15, de 1347, i el núm. 43, de 1391.

- 876-01 FIDEL FITA: *Miliario romano e inscripciones hebreas de Gerona*. "Revista Histórica. Publicación mensual de Ciencias Históricas y Bellas Artes" 3, Barcelona 1876, pàgs. 135-138.

Després de descriure el miliari, transcriu i tradueix dues inscripcions hebrees acabades de trobar llavors al Montjuïc de Girona (Cantera-Millás, núms. 166, 167).

- 876-02 JOSÉ FITER E INGLÈS: *Bandos dados por el consejo municipal de Barcelona sobre los judíos que habitaban esta ciudad (Siglo XIV)*. "Revista

Histórica. Publicación mensual de Ciencias Históricas y Bellas Artes” 3, Barcelona 1876, pàgs. 340-341.

[Sing. 403]

Transcriu una desena de rúbriques d'ordinacions i crides fetes publicar pels consellers entre 1302 i 1390.

- 876-03 JOSÉ FITER E INGLÉS: *Expulsión de los judíos de Barcelona*. Barcelona 1876. 23 pàgs.

[Sing. 404]

Transcriu una traducció coetània del privilegi del rei Alfons sobre el fet de no haver-hi call jueu a Barcelona, del 26 de desembre de 1423, i unes crides dels anys 1425, 1479, 1480 i 1481 que el recordaven.

- 876-04 CAYETANO CORNET Y MAS: *Guía de Barcelona*. Barcelona 1876.-456 pàgines. Pàgs. 197-198: “Lápida hebrea”; pàgs. 264-271: “Montjuich”.

Menciona la coneguda inscripció del carrer de Marlet, sense transcriure-la, i recorda la destrucció del Call i els avalots de 1391. En la descripció de la muntanya de Montjuïc esmenta el “fossar dels jueus” on, “años atrás”, encara es veien inscripcions hebraïques. (Hi ha una reimpressió de 1882, sense canvis en el text ni en la paginació.)

- 876-05 FIDEL FITA: *Carta a D. Enrique C. Girbal, cronista de Gerona*. “Revista de Gerona” 1, 1876-1877, pàgs. 17-20.

Publica dos documents episcopals conservats a l'Arxiu Diocesà de Girona: la llicència als jueus de Castelló per ampliar la sinagoga (1321), i una remissió d'usures als jueus de la Bisbal (1323).

- 876-06 FIDEL FITA: *La aljama hebrea de Castellón de Ampurias y los piratas sarracenos en el Languedoc, durante el año 1406*. “Revista de Gerona” 1, 1876-1877, pàgs. 85-89.

[Sing. 481]

Simple transcripció de documents reials referents als temes indicats al títol. Hi ha la designació nominal dels components de l'aljama.

- 877-01 JOSÉ TARONJÍ: *Algo sobre el estado religioso y social de la isla de Mallorca*. Palma de Mallorca 1877.- 339 pàgs.

[Sing. 723]

Reproduceix el material de la polèmica derivada d'un article que havia publicat el desembre anterior, sobre la discriminació religiosa dels xuetes (pàgs. 13-144), i hi afegeix uns “Capítulos complementarios”, on fa una defensa equívoca de la seva pròpia casta: reclamant un estatut d'igualtat, la proclama diferent (i millor). Els fets històrics que repassa són interpretats tendenciosament.

- 878-01 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Cristianos y judíos. (Episodio histórico de la Edad Media)*. “Revista de Gerona” 2, 1878, pàgs. 151-155.

Reconstrueix literàriament l'èpic episodi del baptisme de Jucef Astruch Benet, l'any 1417, a canvi de l'indult a Guillem Serratós, inculpat de la mort

de dos jueus de Caldes de Malavella. No indica la font documental, que ja havia publicat a les pàgs. 39-40 del seu llibre de 1870.

- 879-01 JUAN SEGURA Y VALLS: *Historia de la villa de Santa Coloma de Queralt*. Barcelona 1879. 307 pàgs. Pàgs. 59-92: "Los judíos de nuestra villa. Más noticias y documentos acerca de nuestros judíos. El Cresques baile y Bonjuha médico. Más noticias acerca de nuestros judíos. Casas, sinagoga, hospital y baños de los judíos. Continúa el amillaramiento de las casas de los judíos. Causa contra el judío Abraham Isaac Bevenist, y comercio de azafrán en esta villa".

Extracta documents sobre jueus trobats als arxius de la vila, el més antic de 1272, i algun escadusser de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Hi ha algun batlle i metges. Els llibres d'amillaraments certifiquen l'existència de sinagoga, banys i hospital. Transcriu un procés criminal de 1378 contra Abraham Issach per defraudació de l'impost del safrà.

- 879-02 [JOSEPH FITER E INGLÉS]: *Los jueus a Catalunya*. "Butlletí de la Associació d'Excursions Catalana", any II, núm. 7, Barcelona 1879, pàgs. 97-102. [Sing. 521]

Resum de tres conferències donades els dies 14, 21 i 29 d'abril de 1879, patrocinades per l'Associació. Diu que la primera fou dedicada a les èpoques romana i visigòtica, la segona als segles medievals, i la tercera a les personalitats. A la pàg. 131 hi ha una llista d'errades i errates.

- 881-01 FIDEL FITA: *Epitafios hebreos*.- "Revista de Ciencias Históricas" 2, Barcelona 1880-1881, pàgs. 57-63.

[Sing. 428]

Primer transcriu (com pot) el calc d'una inscripció hebraica de Girona que li havia enviat Girbal (Cantera-Millás, núm. 183), i una de Barcelona que diu que havia copiat a Montjuïc l'any 1874 (Cantera-Millás, núm. 113). Després en transcriu una altra de Barcelona, també copiada per ell (Cantera-Millás, núm. 114), i novament les dues de Tarragona que ja eren conegudes (Cantera-Millás, núm. 196-197).

- 881-02 FIDEL FITA: *La aljama de Tarragona*. "Revista de Ciencias Históricas" 2, Barcelona 1880-1881, pàgs. 413-415.

Transcriu un privilegi concedit per Joan I a l'aljama de Tarragona, l'any 1388, ja publicat per ell mateix, en traducció, al "Diario de Tarragona", l'any 1877. (Tres articles del P. Fita també publicats al "Diario de Tarragona" l'any 1877, avui introbables, foren reproduïts pòstumament l'any 1925).

- 881-03 MAURICIO GRUENDWALD: *Observaciones sobre el artículo de D. Fidel Fita sobre epitafios hebreos*. "Revista de Ciencias Históricas" 2, Barcelona 1880-1881, pàgs. 530-532.

Intenta posar en dubte algunes afirmacions del P. Fita en el treball de les pàgs. 57-63, perquè sembli que en sap més que ell. El P. Fita replica a continuació, pàgs. 532-533, amb el mateix intent.

- 881-04 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Un testamento hebreo de la Edad Media*. "Revista de Gerona" 5, 1881, pàgs. 104-108.
[Sing. 598]
Tradueix del llatí al castellà el testament d'Estel·lina, viuda d'Issach de Piera, atorgat el 13 d'abril de 1470.
- 881-05 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Documentos inéditos de judíos gerundenses*. "Revista de Gerona" 5, 1881, pàgs. 275-277, 299-302.
[Sing. 595]
Dóna la traducció castellana de dos documents conservats a la Pia Almoina: la donació d'una casa del call jueu feta per un convers a la seva muller jueva, i la donació de la mateixa casa feta per aquesta a una filla comuna, l'any 1407.
- 881-06 ANDREU BALAGUER Y MERINO: *Notícia dels jueus conversos quals béns foren robats en lo saqueig y destrucció del call juhich de Barcelona en 1391*. "La Veu del Montserrat" 4, Vic 1881, pàgs. 231-232, 239-240.
[Sing. 388]
Transcriu la procuració feta per tres conversos de Barcelona, el dia 11 de març de 1392, com a procuradors de 127 conversos més, en un funcionari de la tresoreria reial per intentar recuperar els béns robats durant l'avalot de 1391. De tots s'indica el nom jueu abans del bateig. Ho complementa amb algunes altres escriptures notariales, entre les quals el lloguer de l'ex-sinagoga major de Barcelona el 16 de març de 1396.
- 881-07 FIDEL FITA: *Guidátich en favor de Salomó Graciá juheu de Barcelona (20 janer 1395) (...)*. "La Veu del Montserrat" 4, Vic 1881, pàg. 256.
[Sing. 399]
Simple transcripció del document al·ludit, més unes breus notes comentant noms de jueus de la llista publicada per Balaguer a la mateixa revista.
- 882-01 JOSÉ-MARÍA DE MAS Y CASAS: *Ensayos históricos sobre Manresa*. Precedidos de un análisis de registros notariales del siglo XIV, y adicionados hasta el presente. Manresa 1882: 482 pàgs. Pàgs. 193-208: "Memoria histórica de los hebreos y de los árabes en Manresa".
[Sing. 829]
Després d'uns paràgrafs d'un antisemitisme bastant pujat, fa veure que analitza un *Liber Juderoum* dels anys 1294-1302. Els disbarats de la seva anàlisi indueixen a creure que hi ha molt d'inventat, absent a la primera edició de 1836. De la "Memoria...", se'n feren extrets: Manresa 1883, 18 pàgs.
- 883-01 JOSÉ PELLA Y FORGAS: *Historia del Ampurdán. Estudio de la civilización en las comarcas del noreste de Cataluña*. Barcelona 1883. 788 pàgs. Pàgines 529-629: "Los habitantes de las villas y municipios. Prohombres, menestrales, privados y judíos".
Dóna algunes notícies documentals sobre jueus de Castelló d'Empúries i la seva sinagoga (pàgs. 544-546, 560 i 562), de La Bisbal (pàg. 584), Figueres (pàgs. 603) i Torroella de Montgrí (pàg. 618).

- 884-01 ISIDORO LOEB: *Documentos de venta hebreos procedentes de España*. "Revista de Gerona" 8, 1884, pàgs. 341-349.

Traducció castellana d'una primera versió del treball publicat l'any següent al vol. 10 de la "Revue des Etudes Juives", de París. Cal advertir que hi ha errors greus: el primer document no és de 1246, sinó de 1296; el quart no és de Girona, sinó de Castelló, i el cinquè no és de 1372 sinó de 1352.

- 885-01 JOAN SEGURA: *Aplech de documents curiosos e inèdits fahents per la història de las costums de Catalunya*. "Jochs Florals de Barcelona, any XXVII de llur restauració", 1885, pàgs. 119-287. Pàg. 176: "Metges juheus"; pàgs. 183-187: "Llibres juheus", pàgs. 247-276: "Juheus".

Descriu o resumeix una setantena de documents notarials de jueus de Santa Coloma de Queralt. Estan compresos entre 1282 i 1492, seleccionats d'entre els milers continguts als manuals notarials de l'arxiu de l'escrivania de la parròquia.

- 886-01 FRANCISCO FERNÁNDEZ Y GONZÁLEZ: *Abba-Mari ben Moisés ben Josef*. "Revista de Ciencias Históricas" 4, Barcelona 1882-1886, pàgs. 1-21 de la segona numeració.

[Sing. 1832]

A propòsit de la recent edició del *Minhat Qenaot*, explica les lluites en què es trobà el personatge (Segles XIII-XIV). No menciona la seva font directa d'informació.

- 886-02 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Una cédula en hebreo denominada mezuzah*. "Revista de Gerona" 10, 1886, pàgs. 129-134.

[Sing. 591]

Comenta la troballa recent, en una casa de l'antic call jueu, d'un pergami amb el text bíblic corresponent a una *mezuzà*, i el transcriu en lletres hebrees.

- 887-01 F.C.: *Aljama y aljamía*. "El Archivo. Revista Literaria Semanal" 1, Dénia 1886-1887, pàgs. 143-144.

Breu nota sobre el significat i l'ús dels dos mots. Les inicials deuen correspondre a Francisco Codera.

- 887-02 JUAN-ANTONIO BALBÁS: *La judería de Castellón*. "Las Provincias. Diario de Valencia. Almanaque para 1887"; pàgs. 113-121.

[Sing. 485]

Exposa notícies sobre jueus de Castelló de la Plana, a partir de 1320. Parla dels avalots de 1391, de l'expulsió de 1492, de la juevia, la sinagoga i el cementiri. Fa una llista de 31 individus, segons el llibre de la vàlua de la peita de 1450. Tot el material fou reproduït al seu llibre de 1892.

- 887-03 ANTONIO CHABRET: *Ordinaciones sobre trajes e incomunicación de los judíos de Murviedro con los conversos*. "Las Provincias. Diario de Valencia: Almanaque para 1887", pàgs. 241-244.

[Sing. 853]

Transcriu una provisió de Joan I, del 4 d'abril de 1396, i comenta dos documents reials de la mateixa època, que publicà novament al seu llibre de l'any 1888.

- 887-04 JOSÉ BRUNET Y BELLET: *Los parias de España y de Francia. Cagots, agots, vaqueros y xuetas*. "Revista La España Regional" 3, Barcelona 1887, pàgs. 814-837.

Amb informació de segona mà, discuteix l'origen dels agots o pretesos llebrosos, i al·ludeix ràpidament a altres grups socials discriminats.

- 887-05 JOSÉ-MARÍA QUADRADO: *La judería de la capital de Mallorca el 1391*. "Museo Balear de Historia y Literatura, Ciencias y Artes", Segona època, 4, Palma de Mallorca 1887, pàgs. 281-305.

Reproducció, segons diu, de l'article amb títol similar publicat al vol. 9 del "Boletín de la Real Academia de la Historia", de Madrid.

- 887-06 M. BONET: *Venida de judíos de Portugal a Mallorca*. "Almanaque para las Islas Baleares, correspondiente al año bisiesto 1888"; Palma 1887, pàgines 23-24.

Publica l'acta notarial de la llicència concedida pel lloctinent de governador de Mallorca, l'any 1395, a uns jueus arribats de Portugal, per tenir una sinagoga.

- 887-07 PIERRE VIDAL: *Elne historique et archéologique*. Perpinyà 1887. 177 pàgs. Pàgs. 47-48: "Les juifs à Elne".

Dóna mitja dotzena de notícies documentals, entre 1349 i 1492. Només una fou aprofitada en el seu conegut treball coetani sobre els jueus del Rosselló i la Cerdanya.

- 888-01 RAMÓN O'CALLAGHAN: *La célebra bula Contra Judaeos del llamado Papa Luna*. Dins *Anales de Tortosa*. Tomo III, Tortosa 1888, pàgs. 76-94.

Dóna la traducció castellana de la butlla, després de fer-ne un elogi. En transcriu el text llatí a les pàgs. 269-282.

- 888-02 [ROC CHABÀS]: *Sección de documentos*. "El Archivo. Revista de Ciencias Históricas" 2, Dénia 1887-1888, pàgs. 321-408. Pàgs. 392-396: "Amnistía a los de Alcira por el robo de la judería de la misma".

Transcriu i tradueix la remissió reial datada el 28 de febrer 1393. La comenta breument a les pàgs. 273-274, i encara hi fa una petita aportació a les pàgs. 22-23 del volum següent.

- 888-03 ANTONIO CHABRET: *Sagunto. Su historia y sus monumentos*. Barcelona 1888. 2 vol. Vol. II, Apèndix II, pàgs. 329-351: "Los judíos en Murviedro".

Breu col·lecció de notícies sobre els jueus de la vila, dels segles XIV i XV, algunes avalades per documents, procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, copiats a peu de pàgina. En apèndix publica l'aprovació reial d'una ordinació sobre les imposicions de l'aljama, el 1327; l'inventari dels béns

d'un jueu de la vila saquejats pels unionistes, el 1348; la sentència d'indemnització als jueus de Morvedre damnificats pel mateix avalot (pàgs. 408-433); el contracte de nòtil de jueus aragonesos a la platja de Morvedre el juliol de 1492 (pàgs. 463-467), i altres documents reials (pàgines 495-501).

- 888-04 DELFÍN DONADÍU Y PUIGNAU: *Inscripción hebrea que se lee en uno de los platos que figuran en el Museo del Excmo. Conde de Peralada, publicada en la "Revista de Ciencias Históricas", t. IV, vol. VI, vertida al español, anotada y ampliada por el Dr. D. Delfín Donadiu y Puignau.* Barcelona 1888. 31 pàgs.

Transcriu, tradueix i comenta la mencionada inscripció d'un plat litúrgic, de fabricació italiana, datat el 1616 (Cantera-Millás, núm. 276). S'estén en la descripció del ritual del dissabte i de la Pasqua jueva. 1 làmina. (El volum de la revista d'on diu que procedeix l'extret no arribà a publicar-se.)

- 888-05 ANTONIO ELÍAS DE MOLINS: *Catálogo del Museo Provincial de Antigüedades de Barcelona.* Barcelona 1888. XIII + 503 pàgs. Pàg. 216: "Epigrafía hebrea".

Relaciona quatre epitafis sencers i vuit fragments, tots procedents de Montjuïc. Assenyala la publicació de dues làpides per part del P. Fita (les de Cantera-Millás, núm. 113 i 114), i anuncia un proper estudi del mateix P. Fita sobre tot el conjunt, que no s'arribaria a publicar.

- 888-06 ISIDORO LOEB: *La controversia de 1263 en Barcelona entre Pablo Cristià y Moisés ben Nahman.* "Revista de Gerona" 12, 1888, pàgs. 33-45, 70-75.

Traducció castellana del treball publicat l'any anterior al vol. 15 de la "Revue des Etudes Juives", de París.

- 888-07 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Inscripción hebrea procedente de la sinagoga gerundense.* "Revista de Gerona" 12, 1888, pàgs. 225-229.

[Sing. 596]

Descriu, transcriu i dóna la traducció (ajudat per I. Loeb) de la famosa inscripció de la dedicació d'una sinagoga de Girona, sense data (Cantera-Millás, núm. 242).

- 888-08 JULIÁN DE CHÍA: *Bandos y bandoleros en Gerona.* Apuntes históricos desde el siglo XIV hasta mediados del XVII. 3 vol. Girona 1888-1889. Vol. I, pàgs. 170-187: "Los judíos. Motín contra los de Gerona: Asalto de la judería".

Com un capítol més de la història de la violència a Girona, explica l'avalot del 10 d'agost de 1391 i els subsegüents, sempre a partir de l'escassa documentació municipal conservada. En pàgines posteriors (199-217) parla de l'avalot de 1391 a Barcelona i de la repressió reial exercida contra els culpables de Girona.

- 889-01 FRANCISCO MONSALVATJE Y FOSAS: *Besalú, su historia, sus condes, su obispado y sus monumentos.* Noticias históricas, vol. I. Olot 1889. 311 pàgines. Pàgs. 177-188: "Los judíos de Besalú".

Es refereix a unes vagues restes arqueològiques, i menciona els *Libri judeorum* de l'arxiu notarial, però no aporta cap nova dada sobre els jueus de la vila, que no haguessin dit ja Amador de los Ríos i Girbal. Al volum II, Olot 1890, pàgs. 189-190, hi fa un complement.

- 889-02 [ROC CHABÀS]: *Inscripción hebrea de Benavites*. "El Archivo. Revista de Ciencias Históricas" 3, Dénia 1888-1889, pàgs. 287-288.

Transcriu una inscripció funerària sense data, i hi fa consideracions onomàstiques. (Cantera-Millás, núm. 218.)

- 889-03 *Sentències Morals, per Jafuda, juheu de Barcelona (Segle XIII)*. Trasllat del codex L.2 de la Biblioteca Nacional de Madrid, per Joseph Balari y Jovany. Barcelona 1889. 63 pàgs.

Simple transcripció de l'obra, segons el citat manuscrit (avui amb el número 921). Entre les pàgs. 43-63 hi ha un glossari.

- 889-04 *Jahuda Bonsenyor: Llibre de paraules e dits de savis e filòsofs. Los Proverbis de Salomó. Lo llibre de Cató*, fets estampar complets per primera vegada, ab un pròlech y documents per En Gabriel Llabrés y Quintana. Palma de Mallorca 1889. XXXIX + 148 pàgs.

El text de Jafudà, molt retocat, ocupa les pàgs. 1-78, i els documents sobre ell, les pàgs. 123-132. Els altres dos textos editats no tenen cap més relació amb el de Jafudà que el fet d'estar copiats al mateix manuscrit, l'actual núm. 1031 de la Biblioteca de Catalunya.

- 889-05 GABRIEL LLABRÉS: *Noticias inéditas de Jahudano Bonsenyor y de su familia*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 3, Palma de Mallorca 1889-1890, pàgs. 37-39.

Tradueix al castellà una part del pròleg destinat a l'edició que aleshores s'estava imprimint. A guisa d'apèndix, en reproduïx el capítol "De fembres".

- 889-06 G. LLABRÉS: *Permiso concedido a Ramón Lull para predicar en sinagogas y mezquitas (1299)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 3, Palma de Mallorca 1889-1890, pàg. 104.

[Sing. 1650]

Simple transcripció del document reial, conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

- 890-01 G. LLABRÉS: *Un maestro de esgrima de Juan I (1389)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 3, 1889-1890, pàg. 321.

Simple transcripció d'un document reial sobre Bellshom (Caracosa), mestre d'esgrima (que el document no diu pas que ho fos del mateix rei). Llabrés l'identifica equivocadament amb Bellshom Efraïm, que era mestre d'astrolaus.

- 890-02 GABRIEL LLABRÉS: *El maestro de los cartógrafos mallorquines: Jafuda Cresques*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 3, Palma de Mallorca 1889-1890, pàgs. 310-311.

[Sing. 2205]

Fa un esbós biogràfic del personatge. Li atribueix dades documentals que no li pertanyen, i expressa moltes suposicions que posteriorment s'han vist desmentides; per exemple, el que diu el títol: que fos mestre de tots els cartògrafs mallorquins.

- 890-03 GABRIEL LLABRÉS: *El maestro de los cartógrafos mallorquines: Jafuda Cresques*. "La Palma. Seminario de Historia y Literatura. Número póstumo", Palma de Mallorca 1890, pàgs. 38-39.

Reimpresió del treball anterior, del mateix títol.

- 890-04 *Tractat d'Astrologia, o Ciència de les Steles*, compost baix orde del rey en Pere III lo Ceremoniós, per mestre Pere Gilbert y Dalmau Planas, ab la col·laboració del juheu Jacob Corsuno. Barcelona 1890. I + 39 pàg. ("Colecció d'Antichs Textos Catalans".)

[Sing. 2586]

Edició, amb una breu presentació i dos documents reials, de les *Taules Astronòmiques del rei Pere* que tornà a publicar, més completes, amb els textos llatí i hebreu, l'any 1962, el prof. J.M. Millàs. La presentació i la transcripció del text són de Jaume Massó i Torrents.

- 890-05 JOAN SEGURA: *Los juheus de Santa Coloma de Queralt*. "La Il·lustració Catalana" 11, Barcelona 1890, pàgs. 234-235, 238.

Reprodueix uns extractes d'un llibre comercial d'una companyia formada per dos jueus de Santa Coloma, dels anys 1475-1476. Aleshores pertanyia a l'Arxiu Parroquial.

- 890-06 [ROC CHABÀS]: *Sección de documentos*. "El Archivo. Revista de Ciencias Históricas" 4, Dénia 1890, pàgs. 289-408. Pàgs. 328-329: "Sobre los judíos de Alcira".

Indica algunes remissions reials particulars sobre l'avalot de 1391. Les comenta breument a la pàgina 265, i hi aporta algunes altres notícies del segle XIV.

- 891-01 R. CHABÀS: *Los judíos valencianos. El robo de la judería en 9 julio de 1391*. "El Archivo: Revista de Ciencias Históricas" 5, València 1891; pàgs. 37-46, 111-121, 184-204.

[Sing. 1127]

Amb motiu del cinquè centenari de l'esdeveniment, explica el famós episodi històric, partint de l'estudi del P. Josep Teixidor. Transcriu la concòrdia estipulada l'any 1399 entre els majorals de la confraria de conversos i l'arxiprest de l'ex-sinagoga (pàgs. 43-44), i els documents coetanis ja publicats o inèdits sobre l'avalot (pàgs. 112-116, 117-118, 119-120), més les cartes adreçades pels jurats de la ciutat a la cort reial (pàgs. 184-195), i la remissió de 1394 (pàgs. 195-204).

- 891-02 FRANCISCO DANVILA COLLADO: *El robo de la judería de València*. "El Archivo. Revista de Ciencias Históricas" 5, València 1891, pàgs. 235-240.

[Sing. 1127]

Aporta precisions a l'estudi anterior, més algun complement documental, i corregeix errors expressats per José Amador de los Ríos. A la pàg. 406 Roc Chabàs hi fa un complement de matèria onomàstica.

- 891-03 FRANCISCO DANVILA COLLADO: *Arqueología valenciana. Sepulcros de la calle del Puerto*. "El Archivo. Revista de Ciencias Históricas" 5, València 1891, pàgs. 261-265.
- Descriu cinc sepultures trobades a l'indret del que havia estat cementiri dels jueus de València.
- 891-04 [ROC CHABÀS]: *La Puerta de los judíos*. "El Archivo. Revista de Ciencias Históricas" 5, València 1891, pàgs. 408-409.
- Amb motiu de la demolició del pany de muralla on estava situada la porta, recorda algunes notícies de la juevia de València.
- 891-05 *Degollina de juheus en Barcelona lo dia 5 d'agost de 1391*. "La Veu del Montserrat" 14, Vic 1891, pàgs. 273-275.
- Traducció al català (bastant aproximada) de la relació llatina coetània que el P. Fidel Fita acabava de publicar al "Boletín de la Real Academia de la Historia", vol. 16.
- 891-06 PELEGRÍN CASABÓ Y PAGÉS: *La España judía. Apuntes para la verdadera historia de los judíos en España*. Barcelona 1891. XXIX + 207 pàg. [Sing. 3111]
- Pamflet contra el judaisme coetani, sense cap visió històrica atencible. Si en alguna cosa destaca, és en la seva manca d'originalitat.
- 891-07 [GABRIEL]LL[ABRÉS]: *Máximas escogidas de Jahuda Bonsenyor*. "Revista la España Regional" 11, Barcelona 1891, pàgs. 141-150, 364-370.
- Després d'una breu presentació del llibre del jueu barceloní, dóna la traducció al castellà de 134 de les seves frases sentencioses.
- 891-08 GABRIEL LLABRÉS: *Cartógrafos mallorquines: Algo más sobre Jafuda Cresques*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 4, Palma de Mallorca 1891-1892, pàgs. 158-161. [Sing. 2202]
- Publica i comenta els documents de l'infant Joan, de l'any 1381, per on consta que l'Atlas conservat a París és obra del jueu Cresques (que és Cresques Abraham, no Jafudà Cresques, com creia Llabrés).
- 891-09 E. K. AGUILÓ: *Traducción catalana de una carta esponsalicia hebrea (1328)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 4, Palma de Mallorca 1891-1892, pàgs. 169-170. [Sing. 729]
- Simple transcripció d'una acta notarial de l'any 1355 que comprèn la traducció d'una *ketubà* firmada a Mallorca l'any 1328. No en dóna la signatura.
- 892-01 CESÁREO FERNÁNDEZ DURO: *Los cartógrafos mallorquines. Angelino Dulceti. Jafudá Cresques*. "Revista La España Regional" 12, Barcelona 1892, pàgs. 141-153.

Estat de la cèlebre qüestió sobre l'origen mallorquí o italià de les cartes nàutiques.

- 892-02 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Datos inéditos para la historia de los judíos de Gerona*. "Revista de Gerona" 16, 1892, pàgs. 33-43. [Sing. 894]

Dóna el resum de 68 instruments atorgats per jueus de Girona, o referents a ells, entre 1191 i 1497, conservats a l'Arxiu de la Pia Almoïna.

- 892-03 JUAN A. BALBÁS: *El libro de la Provincia de Castellón*. Castelló 1892; 872 pàgs. Pàgs. 137-149: "La judería de Castellón de la Plana". [Sing. 486]

Amb consideracions històriques generals, molt tòpiques, assenyala alguns documents, entre 1320 i 1492, sobre els jueus de Castelló: sinagoga, fossar i "carrer de la jueria" (que localitza), al·lusions a l'avalot de 1391 i a l'expulsió, i una trentena de noms de mitjan segle XV.

- 892-04 FEDERICO SCHWARTZ: *1492, Historia de un año célebre*. Barcelona 1892. 348 pàg. [Sing. 1336]

Fa una exposició general, en estil lleuger, sense notes ni dades precises, de la història europea en aquell any. Parla, és clar, de la Inquisició (pàgines 131-135) i de l'expulsió dels jueus (pàgs. 219-242).

- 893-01 SALVADOR SANPERE Y MIQUEL: *Barcelona en 1492. Conferencias dadas en el Ateneo Barcelonés los días 8, 11 y 15 noviembre de 1892*. Barcelona 1893. 117 pàgs.

Pròpiament és un capítol d'una història de Catalunya i de Barcelona en temps de Ferran II. Tracta de l'establiment de la Inquisició (pàgs. 23-40) i de l'expulsió dels jueus (pàgs. 41-44), amb referències documentals tretes de l'Arxiu Municipal i de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

- 893-02 ÉMILE DESPLANQUE: *Les infâmes dans l'ancien Droit Roussillonnais*. Perpinyà 1893. 142 pàgs. Pàgs. 35-47: "Lo Call (1243-1249)".

Explica el funcionament de la usura practicada pels jueus durant el segle XIII, a la llum de la infàmia legal que l'ocupació comportava al costat de la tafureria, la prostitució, l'alcauoteria i l'ofici de morro de vaques.

- 894-01 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Beneficencia judaica en Gerona. Documentos inéditos*. "Revista de Gerona" 18, 1894; pàgs. 1-15. [Sing. 590]

Publica dos documents que parlen d'almoïnes i confraries dels jueus de Girona: un establiment d'una casa el 1346, i una provisió reial de 1432, procedents de l'Arxiu de la Pia Almoïna.

- 894-02 ENRIQUE-CLAUDIO GIRBAL: *Conversiones de judíos en Gerona y su obispado*. "Revista de Gerona" 18, 1894, pàgs. 33-37. [Sing. 592]

Retreu la concessió de llicències episcopals per demanar almoïna, a 23 conversos o famílies de conversos jueus de Girona, entre 1378 i 1391. Hi afegeix onze notícies més d'altres conversos jueus, entre 1391 i 1453.

- 895-01 JOSEF TEIXIDOR: *Antigüedades de Valencia. Observaciones críticas donde con instrumentos auténticos se destruye lo fabuloso, dejando en su debida estabilidad lo bien fundado*. Tomo II, València 1895. 505 pàgs. Pàgs. 151-181: "Conventos de San Julián y San Cristóbal".

Obra escrita el darrer terç del segle XVIII. Amb el propòsit d'explicar la història del convent de monges agustines de Sant Cristòfol, reproduïx les narracions de l'avalot de 1391 i dóna altres notícies sobre la jueria de València.

- 896-01 ESTANISLAO DE K. AGUILÓ: *Noticia de un tumulto popular en el call de los judíos (1309)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 6, Palma de Mallorca 1895-1896, pàgs. 335-336.

[Sing. 726]

Publica, sense comentaris, dos documents reials que no tenen relació entre ells. L'un és el manament per procedir contra els qui havien propalat falsament la comissió d'un crim ritual per part dels jueus de Mallorca. L'altre és un privilegi concedint aigua potable al call i un cert fre a les intromissions dels clergues en la vida dels jueus.

- 896-02 E. PASCUAL: *Pregones (1391-1400)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 6, Palma de Mallorca 1895-1896, pàg. 343.

Transcriu una crida publicada a Mallorca l'any 1400 sobre la prohibició de comprar i vendre "vi juheuesch" a cristians "de natura o conversos".

- 897-01 E. AGUILÓ: *Órdenes de Jaime II que los judíos moren todos dentro del Call (1303)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàg. 34.

[Sing. 727]

Transcriu dos documents reials sobre el tema indicat. No en dóna la signatura.

- 897-02 E. FAJARNÉS: *Los judíos de Porreras atropellados por el pueblo y amparados por el virrey (1376)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàg. 96.

[Sing. 759]

Transcriu un manament del governador (no el virrei) al batlle de Porreres, perquè impedeixi que cert jueu i els seus familiars siguin maltractats.

- 897-03 MIGUEL BONET: *Cartas sobre Jafuda Cresques, cartógrafo mallorquín (Siglo XIV)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàgs. 124-126, 148-150, 168-169, 176-177.

[Sing. 2181]

Publica, sense comentaris, set documents sobre el personatge, cinc de l'any 1394, i dos de 1399, trobats a l'Arxiu del Regne de Mallorca.

- 898-01 ENRIQUE FAJARNÉS: *Ferrer Cresques, médico judío mallorquín del siglo XIV*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàgs. 328-329.

[Sing. 2377]

Publica dos manaments del governador de Mallorca, de 1346, sobre crèdits del mencionat jueu.

- 898-02 E. FAJARNÉS: *Arbitrariedades contra un judío en la villa de Sineu (1346)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàg. 353.

[Sing. 741]

Simple transcripció d'un manament del governador al mostassaf de Sineu, represent-lo per haver penyorat un jueu mercer que emprenia un viatge en diumenge.

- 898-03 ENRIQUE FAJARNÉS: *Datos sobre el call de los judíos de la villa de Inca (1392)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàg. 365.

[Sing. 755]

Transcriu un manament del governador de Mallorca al batlle d'Inca sobre l'herència de jueus assassinats l'any anterior.

- 898-04 ENRIQUE FAJARNÉS: *Orden de embargo a los deudores del converso Jaime Guitard (Jaffuda Salves) (1392)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàgs. 368-369.

[Sing. 764]

Simple transcripció d'una ordre del governador de Mallorca.

- 898-05 ENRIQUE FAJARNÉS: *Juseff ben-Barahon, rabí de la escuela de los judíos de Mallorca. Su familia y sus bienes (1392)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàgs. 376-377.

[Sing. 761]

Transcriu l'ordre de confiscació dels béns del *hazan* de la sinagoga de Mallorca, mort intestat.

- 898-06 E. FAJARNÉS: *Resolución sobre negocios de Hanina y su hijo Hayon, judíos de Inca (1347)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàgs. 386-387.

Publica dues ordres del governador de Mallorca manant executar els béns dels deutors insolvents dels mencionats jueus.

- 898-07 E. FAJARNÉS: *Licencia de vender carnes en la Casa de la Inquisición, para los presos en las cárceles secretas (1678)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1988, pàg. 388.

[Sing. 762]

Publica un acord dels jurats de la Ciutat facultant un cert carnisser per tallar carn fora del lloc habitual, atesa la multitud de presos per la Inquisició.

- 898-08 ENRIQUE FAJARNÉS: *Sobre el robo de la judería de Inca (1392)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898; pàg. 394.
[Sing. 772]
Transcriu una ordre del governador als dipositaris dels béns recuperats després del saqueig de l'any anterior, sobre la seva liquidació.
- 898-09 ENRIQUE FAJARNÉS: *Cofradía de los conversos del judaísmo fundada en Mallorca en 1404*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana", 7, Palma de Mallorca, 1897-1898, pàgs. 408-410.
[Sing. 754]
Transcriu l'aprovació, per part del governador de Mallorca, dels capítols fundacionals d'una confraria de conversos.
- 898-10 ENRIQUE FAJARNÉS: *Sobre la venta de ropas que fueron de los judaizantes mallorquines (1679)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana", 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàg. 424.
[Sing. 773]
Publica una súplica del síndic de la ciutat al virrei referent als impostos sobre les vendes efectuades pel receptor de la Inquisició.
- 898-11 ENRIQUE FAJARNÉS: *Robo de varias cantidades de doblas de oro a unos judíos mallorquines en 1373*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca, 1897-1898, pàgs. 426-427.
[Sing. 770]
Transcriu tres documents sobre defraudacions monetàries comeses per un patró de lleny que feia el viatge d'Alger a Mallorca.
- 898-12 ENRIQUE FAJARNÉS: *Reclamación de Mallorca al rey de Granada sobre apresamiento de conversos y robo de sus mercaderías (1392)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 7, Palma de Mallorca 1897-1898, pàg. 446.
[Sing. 769]
Transcriu una carta del governador de Mallorca al rei de Granada sobre una pirateria comesa per una nau castellana a una de mallorquina al port d'Alger.
- 898-13 ANTONIO ARAGÓN FERNÁNDEZ: *Literatura rabínica española del siglo XIII*. Barcelona 1898, 31 pàgs.
[Sing. 2529]
Fa una exposició molt superficial del judaisme rabínic, en termes marcadament hostils. En situa l'època d'or a Espanya, el segle XIII, i enumera els principals autors i obres, basant-se en la vella *Biblioteca Española* de J. Rodríguez de Castro.
- 898-14 FRANCISCO DE BOFARULL Y SANS: *Documentos para escribir una monografía de la villa de Montblanch*. "Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 6, 1898, pàgs. 423-578. Pàgs. 560-578: "Judíos en Montblanch".
[Sing. 843]

Transcriu i presenta breument 14 documents seleccionats, entre els anys 1298 i 1399, procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

- 899-01 ENRIQUE FAJARNÉS: *Disposiciones de Alfoso III de Aragón sobre los judíos de Mallorca (1288)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàg. 6.

[Sing. 756]

Transcriu defectuosament tres documents reials d'abast general, conservats a l'Arxiu del Regne.

- 899-02 E. FAJARNÉS: *Los judíos mallorquines bajo la protección real (1393)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàg. 31.

[Sing. 760]

Transcriu una crida del governador, conservada a l'Arxiu del Regne.

- 899-03 E. FAJARNÉS: *El Santo Oficio y los compradores de bienes de judaizantes (1680)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàgs. 34.

[Sing. 771]

Transcriu una súplica presentada pels jurats i proveïda pel Tribunal. Com que la súplica es refereix a una qüestió molt fosca, i la transcripció no és correcta, no s'entén gens.

- 899-04 ENRIQUE FAJARNÉS: *La aljama hebraica de Mallorca en el siglo XIV*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàgs. 39-40.

[Sing. 740]

Transcriu tres circulars del governador sobre deutes a jueus de Mallorca, dels anys 1347 i 1348, conservades a l'Arxiu del Regne.

- 899-05 E. FAJARNÉS: *Ofrecimiento a los conversos de Valencia para poblar Mallorca (1463)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàg. 51.

[Sing. 763]

Transcriu un fragment d'acta dels jurats de la ciutat, conservada a l'Arxiu del Regne.

- 899-06 ENRIQUE FAJARNÉS: *Emigración de los judíos y conversos de Mallorca después de la matanza del call (1392)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900; pàgs. 55-57.

[Sing. 757]

Transcriu sis documents d'un registre de la cort del governador de Mallorca, que parlen de conversos absents i d'emigracions clandestines.

- 899-07 E. FAJARNÉS: *Un pregón contra los judaizantes de Mallorca (1393)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàg. 64.

[Sing. 766]

Transcriu un pregó del governador manant observar certes ordinacions dictades pel bisbe i per l'inquisidor, ací només al·ludides.

- 899-08 ENRIQUE FAJARNÉS: *Orden de Pedro IV de Aragón disponiendo que los judíos de la villa de Inca viviesen separados de los cristianos (1346)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàg. 71.

[Sing. 765]

Simple transcripció d'una ordre reial conservada a l'Arxiu del Regne.

- 899-09 ENRIQUE FAJARNÉS: *Cartas reales sobre los laudemios de los bienes confiscados a los judíos de Mallorca (Siglo XVII)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàgs. 94-95.

[Sing. 753]

Transcriu tres ordres reials dels anys 1682, 1683 i 1687, sobre drets del patrimoni reial en la confiscació i venda de béns per part de la Inquisició.

- 899-10 ENRIQUE FAJARNÉS: *Privilegio de Pedro IV de Aragón para poder dar tortura a los judíos de Mallorca (1364)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàg. 115.

Transcriu un privilegi reial que delega en el governador del regne la concessió de llicències per a la tortura judicial dels jueus.

- 899-11 ENRIQUE FAJARNÉS: *Primeras disposiciones de Pedro IV de Aragón sobre los judíos de Mallorca (1343)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàgs. 203-204.

[Sing. 768]

Transcriu tres provisions reials referents a les usures dels jueus.

- 900-01 E. FAJARNÉS: *Pregó prohibint fer dany al call dels jueus de Mallorca (1393)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàg. 381.

[Sing. 767]

Transcriu una crida manada publicar pel governador de Mallorca.

- 900-02 ENRIQUE FAJARNÉS: *Los bienes de los judíos y conversos de Mallorca después del saqueo del Call (1391-1393)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 8, Palma de Mallorca 1899-1900, pàgs. 441-444.

[Sing. 752]

Transcriu nou crides i circulars del governador, conservades a l'Arxiu del Regne.

- 900-03 ENRIQUE FAJARNÉS: *El judío Elías Cresques, médico de la real casa de Aragón en el siglo XIV*. "Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa" 2, 1899-1900, pàgs. 235-238.

Reproduceix un privilegi reial de 1347 atorgat a instància de Cresques Elies, i el comenta amb tan poc senderi que fins i tot inverteix el seu nom.

- 900-04 MATEU ROTGER CAPLLONCH: *Orígens del cristianisme en la illa de Menorca y fases per qué passá fins a la invasió sarrahina*. "Jochs Florals de Barcelona" 1900, pàgs. 145-207.

Treball elaborat amb materials inconcrets i difuminats, amb la pretensió de demostrar els orígens apostòlics del cristianisme balear. Entre les pàgines 167-185 tradueix la famosa carta del bisbe Sever.

- 902-01 E. AGUILÓ: *Documents curiosos del segle XIV. Testament de Sayt Milí, juheu, fundador d'un hospital en el call de Mallorca. 16, agost de 1377*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 9, Palma de Mallorca 1901-1902, pàgs. 203-204.

[Sing. 728]

Simple transcripció del document, molt interessant des del punt de vista humà, conservat a l'Arxiu de Protocols de Palma.

- 902-02 E. AGUILÓ: *Requesta de mestre Bartomeu Caldentey y altres demanant als jurats que proibesquen al metje juheu Isac l'exercici de la medicina (1488)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 9, Palma de Mallorca 1901-1902, pàgs. 284-289.

Simple transcripció d'un procés, instat pels jurats a la cort del governador, a partir de la súplica expressada al títol. (És lamentable que aquesta peça tan important no hagi estat aprofitada com convenia en la història de l'antijudaisme del segle XV.)

- 902-03 ALFONS DAMIANS Y MANTÉ: *Efemérides històricas. Destrucció del Call barceloní*. "La Renaixensa. Diari de Catalunya", any 32, núm. 8953 i 8956, Barcelona 4 i 7 d'agost de 1902, edició del vespre; repetit als núms. 8954 i 8957, 5 i 8 d'agost de 1902, edició del matí.

Basant-se en el Dietari Municipal, principalment, dóna pinzellades sobre l'avalot de 1391 i sobre la desaparició del call, ja dins el segle XV.

- 903-01 FRANCESCH CARRERAS Y CANDI: *La Montjuich de Barcelona*. Barcelona 1903. Dins "Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 8, 1901-1905, pàgs. 195-450.

[Sing. 396]

Monografia històrica sobre la part meridional de Barcelona, centrada en Montjuïc. Tracta especialment del vell cementiri jueu a les pàgs. 210-220. Parla de dotze làpides aleshores conservades al Museu Provincial.

- 903-02 JOAN PIE: *Ansals inèdits de la vila de la Selva del Camp de Tarragona. Capítol vuytè: Juheus y sarrahins. Bordell*. "Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa" 4, 1903-1905, pàgs. 44-60.

Exposa desordenadament algunes notícies de préstecs de jueus trobades en un manual notarial de final del segle XIII, més algunes notes del segle XIV.

- 903-03 E. AGUILÓ: *Inventari de la heretat y llibreria del metje juheu Jahuda o Lleó Mosconi (1375)*. "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana" 10, Palma de Mallorca 1903-1904, pàgs. 80-91; 106-112; 140-151; 196 bis.

[Sing. 2020]

Reproduceix els articles i comentaris a què donà lloc la publicació del famós inventari, dins la "Revue des Etudes Juives" de París, per part de Levi, Steinschneider, Simonsen, Gottheil i Kayserling. Hi ha una breu nota de presentació, on copia el nomenament de físic reial concedit pel rei Pere a mestre Lleó, l'any 1354.

- 907-01 JOAN SEGURA: *Història d'Igualada, ordenada y escrita per...* 2 vol. Barcelona 1907-1908. Vol. I, pàgs. 70-72: "Juheus"; vol. II, pàg. 87: "Metge juheu"; pàg. 135: "Fadrí sastre juheu"; pàgs. 195-205: "Juheus d'Igualada".

Dóna la traducció de la llicència reial per establir deu famílies de jueus a la vila (1352), i aporta algunes notícies de jueus singulars, des del segle XIII fins a 1421, tretes dels arxius locals.

- 907-02 J. MARTÍNEZ ALOY: *Arqueología valenciana. La necrópolis de Bernisa*. "Las Provincias. Diario de Valencia. Almanaque para 1908", pàg. 309.

Parla de les excavacions efectuades el 1907 en una antiga necrópolis de Xàtiva. L'orientació dels sepulcres i la inscripció d'un anell que hi fou trobat, estudiada pel P. Fidel Fita, inclinen a creure-la judaica. (Cantera-Millás, núm. 263).

- 908-01 *Un document curiós*. "Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa" 5, 1906-1908, pàgs. 728-734.

Simple transcripció d'un edicte general del tribunal Inquisitorial de Catalunya, imprès el segle XVII. Especifica i descriu els errors de la "Ley de Moysès", "Secta de Mahoma", "Secta de Luthero", "Secta dels illuminats" i "Diverses heretgies".

- 908-02 LUIS COMENGE: *La Medicina en Cataluña. (Bosquejo histórico)*. Barcelona 1908. 194 pàgs. Pàgs. 48-52: "Arabes y judíos; su influencia en la teoría y ejercicio del Arte".

Exposa molt desordenadament un conjunt informe de dades biogràfiques i històriques, algunes de les quals són de primera mà, però sovint estan mal preses o interpretades.

- 909-01 [SANTIAGO VIDIELLA]: *Judíos*. "Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón" 3, Tortosa 1909, pàgs. 196-200.

Resumeix notícies documentals de jueus d'Alcanyís, Casp, Fraga i Tortosa, tretes de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i arxius municipals, entre 1280 i 1384.

- 909-02 AGUSTÍN COY Y COTONAT: *Vilafranca del Penadès. Su historia y monumentos*. Barcelona 1909, 607 pàgs. Pàgs. 187-203: "Los judíos en Vilafranca".

Comenta alguns documents d'abast general més o menys referibles als jueus de la vila (documents ja publicats, encara que l'autor ho dissimuli), i n'indica una dotzena més trobats als índexs de consulta de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. En apèndix publica el text, en català modern, d'un jurament que diu que prestaven els conversos jueus, i dos documents reials de concessió de cementiri i de sinagoga als jueus de Vilafranca. (El jurament, que no diu on l'ha trobat, és el del codi de les *Lleis Gòtiques*, i no consta enlloc que els conversos medievals fossin obligats a prestar-lo.)

- 909-03 RAMON CORBELLA: *La aljama de juheus de Vich. Centúries XIII y XIV*. Vic 1909. 215 pàgs.

[Sing. 1146]

Després d'un repàs prou minuciós dels manuals notariais de la Cúria Fumada i de l'arxiu de la vegueria, ofereix la transcripció de 72 documents seleccionats (pàgs. 169-215), precedits d'un comentari amè, ordenat i intel·ligent (en la lectura del qual convé prescindir tan sols de l'antipatia amb què fou escrit). Les notícies s'estenen de 1236 a 1399, però es concreten molt a la primera meitat del segle XIV, i només n'hi ha tres de la segona meitat.

- 909-04 A. RUBIÓ Y LLUCH: *Notes sobre la ciència oriental a Catalunya en el XIV^{en} sigle*. "Estudis Universitaris Catalans" 3, Barcelona 1909; pàgs. 389-398, 485-488.

[Sing. 2622]

Aporta i exposa valuoses notícies sobre els estudis entre els jueus, i sobre jueus relacionats amb matèries científiques. Es refereix a tots els països de la Corona d'Aragó. La majoria dels documents en què es basa foren publicats també als dos volums de *Documents per l'història de la cultura catalana mig-eval* (Barcelona 1908-1921).

- 909-05 J[ORDI] R[UBIÓ] Y B[ALAGUER]: *Metjes y cirurgians juheus*. "Estudis Universitaris Catalans" 3, Barcelona 1909, pàg. 489-497.

[Sing. 2622]

Com un apèndix al treball anterior, dóna una llista alfabètica de 79 personatges del segle XIV, amb referències a documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on se'n parla com exercint la ciència mèdica humana. Alguns no són jueus.

- 909-06 FRANCESCH CARRERAS Y CANDI: *Evolució històrica dels juheus y juheissants barcelonins*. "Estudis Universitaris Catalans" 3, Barcelona 1909, pàgs. 404-428, 498-522; vol. 4, 1910, pàgs. 45-65, 359-373.

[Sing. 395]

Sobre els jueus i el call de Barcelona, recull moltes dades desordenades (i algunes d'equivocades), que formen encara avui la principal monografia sobre el tema (pàgs. 404-425). Sobre els judaïtzants, retreu notícies ja conegudes (pàgs. 425-428, 498-504). La resta del treball és dedicada a la Inquisició. Primer, a les anècdotes de la seva implantació a Barcelona (pàgs. 505-522); després a la seva actuació entre 1487 i 1505, seguint fidelment les notícies proporcionades per Pere-Miquel Carbonell (pàgs. 45-65); i finalment certs conflictes jurisdiccionals de la Inquisició amb institucions catalanes dels segles XVI i XVII.

- 910-01 FRANCISCO DE BOFARULL: *Jaime I el Conquistador y la comunidad judía de Montpellier*. "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 5; 1909-1910, pàgs. 484-492.

[Sing. 846]

Com un apèndix a la col·lecció documental de Jaume I que apareixeria amb **data de 1913, publica una dotzena de documents** reials, que creu inèdits, entre 1259 i 1274, conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

- 910-02 JOSÉ RODRÍGUEZ DE ORTEGA: *Discurso leído en el ejercicio del grado de Doctor en Filosofía y Letras en la Universidad Central*. València 1910, 51 pàgines.

Discurs dedicat a la història dels jueus de València, des de la conquesta de Jaume I. Es basa, sobretot, en documentació impresa, molts escassa, embolcallant-la amb molta retòrica. En apèndix (pàgs. 41-51) publica cinc documents (dos dels quals foren tornats a publicar per Hinojosa, l'any 1978, en una transcripció tan deficient com aquesta).

- 911-01 FRANCESCH CARRERAS Y CANDI: *L'Inquisició barcelonina substituïda per l'Inquisició castellana (1446-1487)*. "Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans" 3, Barcelona 1909-1910 [1911], pàgs. 130-177.

Torna a explicar amb més detalls les anècdotes de la implantació a Barcelona de la Inquisició castellana, i publica 21 documents que les il·lustren (pàgs. 148-177), trets dels arxius de Barcelona, sobretot del Municipal.

- 911-02 FRANCISCO DE BOFARULL: *Ordinaciones de los Concelleres de Barcelona sobre los judíos en el siglo XIV*. "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 6, 1911-1912, pàgs. 97-102.

[Sing. 392]

Transcriu un seguit d'ordinacions municipals, entre 1302 i 1391, sense presentar-les ni comentar-les i sense indicar-ne el fons arxivístic, ni dir si són completes.

- 912-01 FRANCISCO DE BOFARULL: *Los judíos malsines*. "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 6, 1911-1912, pàgines 207-216.

[Sing. 2276]

Transcriu mitja dotzena de documents reials relatius a *malsins* dels jueus de diverses poblacions, entre 1346 i 1390, sense comentar-los i, segons sembla, sense entendre'ls.

- 912-02 PERE COROMINAS: *Estudis sobre el pensament filosòfic dels jueus espanyols a l'Edat Mitja*. "Arxius de l'Institut de Ciències", l'any I, Barcelona 1912, núm. 2, pàgs. 94-105; núm. 3, pàg. 169-193.

Ressenyia l'obra d'Adolfo Bonilla, *Historia de la Filosofía Española*, i fa una presentació o panoràmica general de la filosofia entre els jueus hispànics arabitzats. A la darrera part (pàgs. 181-193), amb materials de segona mà, parla de la filosofia entre els jueus catalans.

- 912-03 F. HERNÁNDEZ SANZ: *Procedencia de una lápida hebrea*. "Revista de Menorca" 7, Maó 1912, pàgs. 43-53.

Publica la correspondència de l'erudit Antoni Ramis per on es demostra que una làpida hebrea conservada a Maó hi havia estat portada l'any 1831 de la badia de Tunis. Després reproduceix els comentaris del P. Fidel Fita, sobre la inscripció, publicats al "Boletín de la Real Academia de la Historia" de Madrid, els anys 1905 i 1906. (Cantera-Millás, núm. 225).

- 913-01 JOSÉ RODRIGO PERTEGÁS: *La judería de Valencia*. Dins José Sanchis y Sivera, *La Iglesia parroquial de Santo Tomás de Valencia*, València 1913, pàgs. 243-269.

[Sing. 1140]

Recull de dades de topografia del call jueu de València, des de la conquesta cristiana fins a 1391, posant a contribució documents de diversos arxius de la ciutat i del general de la Corona d'Aragó. Un plànol.

- 913-02 JOSEP-MARIA POU I MARTÍ: *Història de la ciutat de Balaguer*. Manresa 1913. 393 pàgs. Pàgs. 47-49: "Jueus de Balaguer".

Indica breument el contingut de tres (o quatre) documents dels segles XIV-XV referents a jueus: l'un és indicat a la pàg. 22, un altre és transcrit a la pàg. 48, i un tercer és publicat a la pàg. 370.

- 913-03 FRANCISCO DE A. BOFARULL Y SANS: *Jaime I y los judíos*. Dins *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó dedicat al rey en Jaume I y a la seua època*, Segona Part, Barcelona 1913, pàgs. 819-943.

[Sing. 391]

Apartant-se del que diu el títol, comença exposant notes documentals sobre jueus de Barcelona entre els segles X i XIII (pàgs. 820-831), i enllaça amb notes documentals sobre jueus, en general, durant el regnat de Jaume I (pàgs. 831-853), tot sense ordre ni ponderació i amb moltes errades. En Apèndix (pàgs. 854-943) publica 168 documents reials íntegres, per ordre cronològic, entre 1217 i 1276, si bé la gran majoria són posteriors a 1256. En conjunt és una aportació ingent de materials sense elaborar, que cal revisar abans de citar-los. Se'n feren extrets, on figuren com a títols els dos subtítols de la primera part: "Los judíos en el territorio de Barcelona en los siglos X, XI y XII", i "Reinado de Jaime I (1213-1276)". Els extrets porten la data 1911, segons Baer i Palau, o 1910, segons Singerman. Tanmateix, el congrés se celebrà el juny de 1908, i la primera part o volum porta la data 1909.

- 913-04 FRANCISCO DE BOFARULL: *Los dos textos, catalán y aragonés, de las ordinaciones de 1333 para los judíos de la Corona de Aragón*. "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 7, 1913-1914, pàgs. 153-163.

[Sing. 342]

Publica una llarga i articulada disposició reial sobre les manifestacions de béns i els compartiments de les talles i tributs de les aljames de jueus de Barcelona (en català) i de Saragossa (en aragonès), que serviren de model per a totes les altres aljames. No la comenta ni diu res sobre els seus antecedents, novetat i eficàcia o duració.

- 915-01 *Rúbriques de Bruniquer. Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*. Barcelona, vol. IV, 1915. 340 pàgs. Pàgines 315-318: "Jueus, moros, moriscos, conversos y persecució de ells".

Recull d'anotacions del Dietari Municipal, entre 1385 i 1685, fet per un notari del segle XVII.

- 915-02 MOÏSE SCHWAB: *Prières juives du rite catalan. XIe et XIIIe siècles*. "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 8, 1915-1916, pàgs. 193-204.

[Sing. 2353]

Descriu analíticament dos llibres de pregàries conservats a la Biblioteca Nacional de París, en pergami, que diu que són propis del ministre oficiant de la comunitat de Barcelona entre els segles XI-XIII, i es refereix a d'altres conservats a París i Oxford.

- 915-03 MOÏSE SCHWAB; JOACHIM MIRET Y SANS: *Le plus ancien document à présent connu des juifs catalans*. "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 8, 1915-1916, pàgs. 229-233.

[Sing. 535]

Publiquen en transcripció i facsímil una escriptura de venda, en llatí amb una subscripció en hebreu, conservada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, atorgada per un jueu de Barcelona l'any 973. (S'equivoquen en la identificació del topònim Cubelles, que no és la població actual a mig camí de Tarragona, sinó una partida rural del territori de Barcelona.) Després publiquen dos documents més, que parlen de propietats rurals de jueus de Barcelona, dels anys 1011 i 1015, sense donar-ne signatura ni fons documental.

- 916-01 FRANCISCO DE P. BARJAU Y PONS: *Rabí Yedaiah Hapenini. Discursos leídos en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*. Barcelona 1916. 30 pàgs.

Presentació de la vida i obra d'aquest rabí català dels segles XIII-XIV, amb materials de segona mà, sense aportacions personals. S'atura en la descripció del *Behinat 'Olam*, i en tradueix alguns paràgrafs.

- 917-01 *Documentos de judíos barceloneses en el siglo XI*. "Estudios Franciscanos", any XI, vol. 18, Sarrià-Barcelona 1917, pàgs. 62-67.

Transcripció dels documents que acabaven de ser publicats per Schwab i Miret al vol. 69 del "Boletín de la Real Academia de la Historia".

- 917-02 JOAQUIM SARRET Y ARBÓS: *Jueus a Manresa*. Manresa 1917. 67 pàgs. [Sing. 830]

Fa un inventari dels *Libri judeorum* conservats a la ciutat, entre 1294 i 1392, i exposa, amb un cert ordre, una seixantena de notes documentals sobre jueus, extretes dels mencionats llibres i d'altres sèries, entre els anys 1260 i 1421.

- 917-03 IGNASI GONZÁLEZ LLUBERA: *Un contracte de matrimoni jueu de Mallorca*. "Butlletí de la Biblioteca de Catalunya" 4, Barcelona 1917, pàgines 124-126.

[Sing. 784]

Transcriu i tradueix una *ketubà* mutilada conservada a la Biblioteca de Catalunya. Una làmina.

- 918-01 FRANCESCH CARRERAS Y CANDI: *Descripció política-històrica-social*. Dins *Geografia General de Catalunya dirigida per Francesch Carreras y Candi*. Catalunya. Barcelona [1918], pàgs. 761-1101. Pàgs. 986-989: "Los calls juhichs o juheries. Controvèrsies religioses entre juheus y cristians (1242-1414). Vexacions de què foren obgete los juheus (1268-1387). Incen-

dis y depredacions dels calls juhichs (1391). Los juheissants (1391-1486). Establiment de la Inquisició barcelonina (1233-1461). La Inquisició castellana introduhida a Catalunya (1483-1487). Expulsió dels jueus (1492)".

Exposa telegràficament un conjunt de dades històriques sobre els jueus de Catalunya, agrupant-les sota els subtítols indicats. No consta la data de publicació, que devia ser entre 1913 i 1918.

- 918-02 F. CARRERAS Y CANDI: *Miscelánea Histórica Catalana*. Serie II. Barcelona 1906 [1918]. 517 pàgs. Pàgs. 57-66: "Los leones de Barcelona".

Exposa notícies disperses sobre l'interès dels reis medievals per les feres engabiades, i sobre feres a Barcelona des del segle XIII al XIX. Diu alguna cosa dels jueus que estaven obligats a alimentar-les o tenir-ne cura. (Una primera redacció havia estat publicada al "Diario de Barcelona" el 26 de gener i el 7 de febrer 1895.)

- 918-03 HENRY ARAGON: *Documents historiques sur la Ville de Perpignan*. "Revue Catalane" 12, Perpinyà 1918, pàgs. 263-273.

Reprodueix diverses crides públiques fetes a Perpinyà el segle XV regulant les relacions entre cristians i jueus, i recorda algunes altres dades importants tretes de l'Arxiu de la Procuració Reial del Rosselló: la reclusió dels jueus en un call únic (1251), la franquícia de lleuda, el privilegi de no ésser forçats al baptisme i la prohibició del joc de daus (1295).

- 918-04 F. PASTOR Y LLUIS: *Las mujeres cristianas en el call y en la morería*. "La Zuda. Boletín del Ateneo de Tortosa", any VI, 1918, pàg. 22.

[Sing. 1117]

Publica una crida feta a Tortosa el gener de 1386 prohibint l'entrada de dones cristianes soles al call i a la moreria. (Un primer treball de l'autor sobre la jueria de Tortosa, publicat en un periòdic local avui introbable, fou resumit al "Boletín de la Real Academia de la Historia" 47, Madrid 1905, pàgs. 407-408.)

- 919-01 CARLOS RAHOLA: *Los judíos gerundenses. La expulsión*. "El Autonomista", núm. 6118, Girona, 13 d'abril de 1919.

Breu comentari general sobre el fet, partint de documents ja coneguts.

- 919-02 P. BLASI MARANGES: *Els jueus de Torroella*. "Emporió", any V, número 105, Torroella de Montgrí, 25 maig 1919, pàg. 2.

Torna a publicar la coneguda llicència de bigàmia concedida per Jaume II a Astruch Mercadell, i diu, equivocadament, sense citar font d'informació, que la reina Iolant donà permís, l'any 1388, per crear un barri jueu a Torroella.

- 920-01 FREDERIC RAHOLA: *Angel de Pasqua*. "Catalana. Revista setmanal" 4, Barcelona 1919-1920, pàgs. 241-243.

Descriu dos costums de l'Empordà, donant per segur que demostren influència jueva i conversa.

- 920-02 AGUSTÍ DURAN I SAMPERE: *Documents aljamiats de jueus catalans (Segle XV)*. "Butlletí de la Biblioteca de Catalunya" 5, Barcelona 1918-1919 [1920], pàgs. 132-148.
[Sing. 519]
Descriu, transcriu en lletres hebrees i en lletres llatines, i documenta una carta privada d'un jueu de Cervera, de 1485 o poc anterior, i els capítols de la clavaria de l'aljama de la vila, de 1455. Cinc fotografies.
- 920-03 JOAN-BAPTISTA TORROELLA: *L'aljama de Castelló d'Empúries*. "Alt Empordà", any IV, núm. 185, Figueres 9 octubre 1920, pàg. 4.
Aporta una dotzena de notes documentals, la majoria ja publicades, sobre la referida aljama, entre els anys 1273 i 1420.
- 921-01 FEDERICO PASTOR Y LLUÍS: *Disposición de 1297 para el juramento de los judíos de Tortosa*. "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona" 9, 1917-1920 [1921], pàgs. 302-303.
[Sing. 1116]
Transcriu una concòrdia entre els síndics de Tortosa i els adelantats de l'aljama de jueus, sobre la forma i la fórmula dels juraments que aquests havien de prestar.
- 921-02 F. PASTOR Y LLLUÍS: *Tortosa històrica. La judería y su sinagoga*. "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura" 2, Castelló de la Plana 1921, pàgines 129-131.
[Sing. 1119]
Fa referència al document que ja havia publicat sobre el jurament dels jueus. En transcriu un altre sobre la venda de la sinagoga l'any 1493, i intenta situar-la.
- 921-03 FEDERICO PASTOR Y LLUÍS: *La judería de Tortosa*. "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura" 2, Castelló de la Plana 1921, pàgines 327-331, 353-357.
[Sing. 1118]
Exposa diversos documents trets de l'Arxiu Municipal, que parlen dels funerals celebrats pels jueus a la mort de Pere el Cerimoniós (1387), la seva contribució a la construcció d'una sèquia (1441), predicacions de conversos (1379, 1416), atacs de cristians, banys, metges, usures i l'expulsió.
- 922-01 FERRAN DE SAGARRA: *Sigil·lografia catalana. Inventari, descripció i estudi dels segells de Catalunya*. Vol. II. Text. Barcelona 1922. XXXV + 439 pàgs. Pàgs. 240-241: "Quinzena sèrie. Jueus i aljames de moros".
Dóna notícia de tres segells hebraics. Dos són particulars, i un de l'aljama de Tàrraga, del qual transcriu el document que el segell validava (1458). (No foren recollits per Cantera-Millàs.)
- 922-02 JOSEPH-MARIA ROCA: *Bateig notable*. "Catalana. Revista setmanal" 6, Barcelona 1922, pàgs. 416.

Transcriu una partida de comptes de la tresoreria reial referent al bateig d'un fadrí jueu, a la capella del castell de Montsó, el juliol de 1389.

- 923-01 A. RUBIÓ I LLUCH: *Informe presentat a l'Excel·lentíssima Diputació de Barcelona respecte la sol·licitud de pensió de D. Ignasi González Llubera per estudis de llengua i literatura rabiniques*. "Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans" 6, Barcelona 1915-1920 [1923], pàgs. XLVIII-LV.

Aprofita l'ocasió per fer un al·legat abrandat de la cultura literària i científica expressada en hebreu a Catalunya, i n'exposa brillantment les línies generals i moltes dades biogràfiques i bibliogràfiques. De fet, com a síntesi o visió de conjunt, encara no ha estat superada.

- 923-02 ANTONIO MICHAVILA Y VILA: *Apuntes para el estudio de la vida social del Reino de Valencia en la época de los reyes de la Casa de Aragón*. "III Congrès d'Història de la Corona d'Aragó (...)", València 1923, vol. II, pàgs. 113-168. Pàg. 126-133: "Judíos".

Fa consideracions prolixes, completament negligibles, sobre dades ja sabudes.

- 924-01 A. ROVIRA I VIRGILI: *Història Nacional de Catalunya*. Vol. III. Barcelona 1924: 645 pàgs. Pàgs. 322-323: "Els jueus".

Es refereix a la més alta Edat Mitjana, segles IX-X, on poques dades pot aportar, totes ja conegudes.

- 924-02 AGUSTÍ DURAN Y SANPERE: *Referències documentals del call de juheus de Cervera. Discursos llegits en la "Real Academia de Buenas Letras" de Barcelona*. Barcelona 1924, 83 pàgs.

[Sing. 538]

Exposa notes disperses sobre el call i els jueus de Cervera, a partir de documentació conservada als arxius notarial i municipal de la vila: la situació dels diversos calls, els avalots de 1348 i 1391, una nòmina dels components de l'aljama el 1454, ordinacions locals, la construcció de la nova sinagoga el 1385 i la venda dels seients, i biografies d'una dotzena de metges dels segles XIV-XV. En apèndix publica sis peces documentals (pàgs. 54-68), i fa una relació de vuit treballs de Joaquim Miret i Sans sobre jueus (pàg. 69).

- 924-03 FRANCISCO CARRERAS Y CANDI: *La controversia judaica de Tortosa en 1413, según Posnanski*. "La Zuda. Boletín del Ateneo de Tortosa"; any XII, 1924, pàgs. 3-8.

Exposició molt sumària de la Disputa, sense cap aportació ni judici personal.

- 924-04 SANTIAGO VIDIELLA: *Contribución a la biografía de Jerónimo de Santa Fe*. "La Zuda. Boletín del Ateneo de Tortosa", any XII, 1924; pàgs. 114-115.

Parla d'una pensió concedida per Benet XIII a Jeroni de Santa Fe, i d'un document que indica que el gener de 1419 ja era mort. De passada, es refereix a alguns jueus d'Alcanyís coetanis, sense referències documentals precises.

- 925-01 P. VOLTAS: *La controvèrsia de Tortosa i Sant Mateu*. "La Paraula Cristiana" 1, Barcelona 1925, pàgs. 330-337.

Fa consideracions sobre la qüestió jueva. Després, exposa breument el treball de Posnanski publicat als vol. 74-76 de la "Revue des Etudes Juives", de París.

- 925-02 B. HERNÁNDEZ SANAHUJA: *Las inscripciones funerarias hebreas de Tarragona*. "Butlletí Arqueològic. Publicació de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense", núm. 23, gener-febrer 1925, pàgs. 10-12.

[Sing. 982]

Com que no coneix documents que indiquin l'existència de jueus a Tarragona els segles XIII i XIV, dedueix que les dues làpides que acabava d'estudiar del P. Fita devien ser, com havia indicat anys abans Torres Amat, del temps de la dominació musulmana. (És reproducció d'un article publicat al "Diario de Tarragona", segons diu, el 21 de gener 1877.)

- 925-03 FIDEL FITA: *Lápidas hebreas de Tarragona*. "Butlletí Arqueològic. Publicació de la Societat Arqueològica Tarraconense", núm. 23, gener-febrer 1925, pàgs. 13-16; núm. 24, març-abril 1925, pàgs. 21-23.

[Sing. 980]

Replica l'article anterior d'Hernández, argumentant la seva datació de les dues inscripcions funeràries (Cantera-Millás; núm. 196-197). Assenyala alguns documents reials que mostren l'existència de jueus a la ciutat al segle XIV. (És reproducció d'articles publicats al "Diario de Tarragona", segons diu, els dies 20, 21 i 22 de gener 1877.)

- 925-04 J. MILLÀS I VALLICROSA: *Un error a la biografia de Mossé Ben Nahman de Girona*. "Estudis Universitaris Catalans" 10, Barcelona 1917-1918 [1925], pàgs. 194-198.

[Sing. 2045]

Fa veure la diferència prou clara que hi ha entre el nom Bonastruc Saporta (que correspon a Mossé ben Nahman) i el d'Astruc Saporta, que alguns autors havien confós.

- 925-05 J. MILLÀS VALLICROSA: *Un manuscrit hebraic-valencià*. "Butlletí de la Biblioteca de Catalunya" 6, Barcelona 1920-1922 [1925], pàgs. 341-357.

[Sing. 53]

Descriu i publica els quaderns de rebudes del col·lector d'una talla de l'aljama de València, dels anys 1299-1302, conservats a la Biblioteca de Catalunya.

- 926-01 A. ROVIRA I VIRGILI: *Història Nacional de Catalunya*. Vol. IV. Barcelona 1926. 689 pàgs. Pàgs. 250-255: "Els jueus"; pàgs. 374-377: "La cultura dels jueus i sarraïns a Catalunya":

Es refereix als segles XI-XII, amb dades juxtaposades tretes de monografies citades a peu de plana. Il·lustrat amb facsímils de textos hebreus documentals.

- 927-01 SAMUEL D'ALGAIDA: *Confraria novella de sant Miquel de la ciutat de Mallorca*. "Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana" 21, Palma de Mallorca 1926-1927, pàgs. 361-364, 380-382.

Simple transcripció del privilegi reial aprovant els capítols de la nova confraria de conversos de Mallorca (1410), conservat a l'Arxiu del Regne.

- 927-02 JOSEP-MARIA DE OLEZA: *Inscripció hebraica i curiositat arqueològic-bíblica de Palma de Mallorca*. "Analecta Sacra Tarraconensia" 3, Barcelona 1927, pàgs. 7-32.

[Sing. 808]

Descripció minuciosa dels dos *rimmonim* conservats al tresor de la Catedral, sense endevinar (com posteriorment s'ha demostrat) que procedeixen de Sicília. Dues làmines. (Cantera-Millàs, núm. 275.)

- 927-03 J. MILLÀS I VALLICROSA: *Petita llista d'un prestamista jueu*. "Estudis Universitaris Catalans" 12, Barcelona 1927, pàgs. 65-67.

[Sing. 420]

Describe breument uns petits fragments en hebreu, de 1333, trobats en unes relligadures de l'Arxiu Històric de Barcelona. El prestamista, però, devia residir a Girona.

- 927-04 J. MILLÀS I VALLICROSA: *Documents hebraics de jueus catalans*. "Memòries [de l']Institut d'Estudis Catalans", vol. 1, fasc. 3, Barcelona 1927, pàgs. 61-167.

[Sing. 526]

Publica 33 documents hebreus continguts en 32 pergamins aleshores conservats a l'Arxiu de l'Hospici de Girona (1), a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona (27) i a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (4). Les dates extremes són els anys 1096 i 1328, però la majoria són del segle XIII. En transcriu quatre de sencers, i quatre els tradueix parcialment; els altres són resumits. La reproducció fotogràfica ocupa les pàgines senars entre la 95 i la 167.

- 928-01 A. ROVIRA I VIRGILI: *Història Nacional de Catalunya*. Vol. V. Barcelona 1928. 635 pàgs. Pàgs. 47-52: "Els jueus"; pàgs. 86-87: "Les controvèrsies religioses"; pàgs. 110-115: "La cultura dels jueus i sarraïns"; pàgs. 545-550: "Els jueus"; pàg. 588-590: "Les persecucions contra els jueus".

Es refereix als segles XIII-XIV, i són ben poques les pàgines que en total hi dedica. La seva utilitat es redueix a comprovar l'escassa bibliografia de què se serví l'autor, citada a peu de plana. Fotografies de signatures en hebreu i de làpides.

- 928-02 GONÇAL DE REPARAZ (fill): *La cartografia catalana medieval. Els Cresques*. "Revista de Catalunya" 8, Barcelona gener-juny 1928, pàgs. 398-412.

[Sing. 2209]

Article periodístic, amb ribets de científic, plagat d'errors, exageracions i suposicions gratuïtes que els pocs documents posats a contribució no avalen gens. (No és correcte referir-se a Cresques Abraham i a Jafudà Cresques amb la designació "els Cresques", tal com no seria correcte, per

exemple; referir-se als comtes Berenguer Ramon I i Ramon Berenguer I com “els Berenguer”).

- 928-03 JOAN-BAPTISTA TORROELLA: *La jueria de Banyoles*. Girona 1928. 73 pàgines.

[Sing. 386]

Exposa prolixament, en un estil pèssim, les escasses dades que ha trobat, en arxius de Girona i de Barcelona, sobre jueus de Banyoles o que l'autor suposa relacionats amb aquesta població. La més antiga és de 1216 i la darrera de 1395. Assegura que no queden restes arqueològiques jueves a la vila. (En matèria d'onomàstica, l'autor pateix confusions greus. El seu quadre genealògic dels jueus Cabrit, per exemple, és equivocat, per tal com és fals el principi amb què l'estableix: “Cabrit” no és cognom i, per tant, no pertanyen tots a un sol llinatge.)

- 928-04 FRANCESC CARRERAS Y CANDI: *L'aljama de juheus de Tortosa*. “Memorias de Real Academia de Buenas Letras de Barcelona” 9, fasc. 3, 1928, 188 pàgs.

[Sing. 1107]

Esbós d'història dels jueus de Tortosa entre els segles XIII-XV. És escrita amb un gran bagatge de coneixements i després d'un repàs de la documentació municipal conservada. Amb el pretext de situar les dades particulars en un context general, addueix notícies tretes de monografies alienes i moltes dades inèdites trobades en altres arxius, les quals es refereixen a jueus d'una vintena de localitats de l'antiga confederació catalano-aragonesa. És dividida en onze capítols convencionals, i dedica una atenció expressa a la Pesta de 1348, sobre la qual diu que ha examinat tota la documentació reial conservada (pàg. 73). En apèndix (pàgs. 117-167) publica un procés que data els anys 1272-1279 (i en realitat és de 1310), un altre procés de 1391, el padró del manifest de la ciutat de 1316, diverses ordinations municipals i crides públiques, i alguns documents reials. Bibliografia (pàgs. 169-170). Índex onomàstic (pàgs. 171-183).

- Estanislau Aguiló 891-09, 896-01, 897-01
 Antonio Aragón 898-13
 Henry Aragon 918-03
 Andreu Balaguer 875-01, 881-06
 Víctor Balaguer 865-01
 Josep Balari 889-03
 Joan-Antoni Balbàs 887-02, 892-03
 Francesc Barjau 916-01
 Tomàs Bertran 858-01
 Pere Blasi 919-02
 F.A. de Boaça 868-01
 Antoni de Bofarull 847-01
 Francesc de Bofarull 898-14, 910-01,
 911-02, 912-01, 913-03, 04
 Miquel Bonet 887-06, 897-03
 Josep Brunet 887-04
 Esteve-Gelabert Bruniquer 915-01
 Manuel Carboneres 873-01
 Francesc Carreras 903-01, 909-06, 911-01,
 918-01, 02, 924-03, 928-04
 Pelegrí Casabó 891-06
 Roc Chabàs 888-02, 889-02, 890-06,
 891-01, 02, 04
 Antoni Chabret 887-03, 888-03
 Julián de Chía 888-08
 Lluís Comenge 908-02
 Ramon Corbella 909-03
 Gaietà Cornet 876-04
 Pere Corominas 912-02
 Agustí Coy 909-02
 Alfons Damians 902-03
 Francesc Danvila 891-02, 03
 Émile Desplanque 893-02
 Delfí Donadiu 888-04
 Agustí Duran 920-02, 924-02
 Antoni Elias 888-05
 Enric Fajarnés 897-02, 898-01, 02, 03, 04,
 05, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 12, 899-01,
 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 09, 10, 11,
 900-01, 02, 03
 Cesáreo Fernández 892-01
 Francisco Fernández 886-01
 Fidel Fita 874-01, 876-01, 05, 06, 881-01,
 02, 03, 07, 925-03
 Josep Fiter 874-03, 876-02, 03, 879-02
 Enric-Claudi Girbal 864-01, 870-02,
 878-01, 881-04, 05, 886-02, 888-07,
 892-02, 894-01, 02
 Ignasi González 917-03
 Maurice Gruenwald 881-03
 Bonaventura Hernández 925-02
 Francesc Hernández 912-03
 Gabriel Llabrés 889-04, 05, 06, 890-01,
 02, 03, 891-07, 08
 Juan-Antonio Llorente 870-01
 Isidore Loeb 884-01, 886-06
 Josep Martínez 907-02
 Josep-Maria de Mas 836-01, 882-01
 Jaume Massó 890-04
 Antoni Michavila 923-02
 Josep-Maria Millàs 925-04, 05, 927-03, 04
 Joaquim Miret 915-03
 Francesc Monsalvatje 889-01
 Ramon O'Callaghan 888-01
 Josep-Maria d'Olesa 927-02
 Esteve Paluzie 846-01
 Ernest Pascual 896-02
 Frederic Pastor 918-04, 921-01, 02, 03
 Josep Pella 883-01
 Avel·lí Pi 854-01
 Joan Pie 903-02
 Pau Piferrer 841-01, 859-01
 Josep Pleyan 873-02
 Josep-Maria Pou 913-02
 Juan de la Puerta 857-01
 Josep-Maria Quadrado 887-05
 Carles Rahola 919-01
 Frederic Rahola 920-01
 Gonçal de Reparaz 928-02
 Josep-Maria Roca 922-02
 Josep Rodrigo 913-01
 José Rodríguez 910-02
 Mateu Rotger 900-04
 Antoni Rovira 924-01, 926-01, 928-01
 Antoni Rubió 909-04, 923-01
 Jordi Rubió 909-05
 Josep Rullan 875-02
 Ferran de Sagarra 922-01
 Samuel d'Algaida 927-01
 Salvador Sanpere 893-01
 Joaquim Sarret 917-02
 Moïse Schwab 915-02, 03
 Federico Schwartz 892-04
 Joan Segura 879-01, 885-01, 890-05,
 907-01
 Josep Taronj 877-01
 Josep Teixidor 895-01
 Joan Torroella 920-03, 928-03
 Pere Vidal 887-07
 Santiago Vidiella 909-01, 924-04
 Pere Voltas 925-01